

Pedagogični pogovori.

(Spisuje Jos. Ciperle.)

(2. del.)

3.

Mož ima moč v udih svojega trupla, ženska v besedah in solzah. Kaj vse ne premorejo ženske solze! Kaplja navadne vode izvotli kamen, kako bi ne izvotlile kaplje ženskih solz človeškega serca! Resnično je, da je ženska vkrotila že marsikterega možá divjaka; ali mnogo jih je pa že tudi spremenila v babjeko. In zato ima star latinski izrek prav, ki pravi: „Za človeka najškodljiviše so te tri stvari: ogenj, voda in ženske“. Te tri stvari so seveda mu tudi jako koristne, ako jih rabi razumno. Saj Schiller poje: „Koristna ognja je oblast, — če človek čuva njega rast“. In kdo bi bil tako prederzen, da bi dvomil, da voda ni človeku koristna, saj se je še neki hudi pijanec na smertni postelji spravil ž njo. Pa še enkrat ponovim, da so te tri stvari človeku le koristne, ako jih rabi razumno. Ali strašna je ognjena in vodena oblast, ako prederere svoje meje; in kako strašna je vlada ženska nad možem. Zgodovina nas uči, da so bili slabotni in bolehní kralji najhujši zatirovalci svojih podložnih. Slabotnih ljudi se je treba najbolj bati. Ker s svojimi močmi ne morejo doseči ničesa, pa toliko bolj trudijo moči svojih služabnikov. In ženski spol, ali se ne imenuje slabi spol? Slab je pač za težko delo ali za vladanje je dosti čverst. Saj je dovolj znano, da je ukazovati vedno lažje, kakor ubogati.

Kjer je dobila ženska vajeti v roke, tam ji je težko jih iztergati. Tu se pokaže prav njena moč. Ne zapusti tako lahko svojih pozicij, kakor jih tudi Turki niso v zadnjih ruskih bojih. In zopet, kako so trudljive, da zasedejo te pozicije. Najpervo začno s sladkimi besedami in ljubeznjivimi pogledi. Te besede in ti pogledi postajajo vedno hujši in ostrejši, dokler ne začno streljati iz oči solzne krogle. In dobro merijo večidel. Ne terpi dolgo, in moško serce se uda, ter se zmešča tako, da je ženska lahko ovije krog persta, in potem lahko noč vse zoperstavljanje! adijo moštvo, ti močni spol! Po pravici pravi sv. Pavel: „Ženska je moževa zmešnjava“. Kranjec pa malo bolj robato reče: „Baba je h . . . —“ Da pa ne bode ta izrek tako terd, omehčajmo ga malo, ter recimo: „Deklica je angelj, žena je dar božji, ali baba naj bo to, kar Kranjec pravi, da je“. Tako bi pa moralo tudi biti.

V vsacem katehizmu stoji pod vprašanjem: Kaj so angelji? odgovor: Angelji so čisti duhovi. Obegnimo to na dekle, in recimo: Deklice so, ali naj bodo čiste. Čist je pa človek deloma po vnanjem, deloma po notranjem. In kakor je naloga vsacega človeka, skrbeti za to čistost, tako je to glavna dolžnost za ženski spol. Ženska je na svetu, da do-

pade. Zato se ona trudi in naj se tudi trudi, da si pridobi dopadajenje ljudi. Znano je, da še tako dobra in okusna jed nam ne diši tako, ako se nam poda v umazani posodi. Naj ima tudi ženska še tako lepe lastnosti, naj ima še tolike prednosti, človeku vendar ni všeč, ako je njena obleka zamazana, raztergana in stlačena. Dekle mora tedaj posebno na to gledati, da je njena vunanost dostojna. Ljudje so že taki, da toliko gledajo na vunanjo opravo. V nekterih slučajih imajo seveda prav, ali mnogokrat se tudi jako goljufajo. Pod lepo obleko ni vselej skrita tudi lepa duša. Vsi vemo, da se zdaj po obleki težko loči kuharica od svoje gospe, poštena dekle od nepoštene i. t. d. Ženska se zna neznansko potuhiniti. Človek meni, da vidi angelja, pa v resnici gleda pošast. Pri nekterih ljudeh je za presojevanje človeka obleka glavna stvar, ali v resnici je to zelo, zelo postranska stvar. Tedaj tudi dekleta ne stori obleka. Vendar mora biti njena poglavitna skerb, da je lepo oblečena.

Ali čednost pri obleki mora imeti tudi svoje meje. Človek mora povsod in v vsem zmeren biti. Oblačiti se je treba le po premoženji. Za obleko dolgove delati, je jako neprijetno. Ženska naj se lepo oblači, ali lišpati se ji ni treba. Kaj, poreko ženske, „če se ne nališpam, se ne morem nikjer pokazati!“ — To je sicer res, kajti svet je že tak, da se mu le to dopade, kar blišči. A ravno za žensko bi bila ta naloga prav lepa, da bi pokazale ljudem, da ni le pod svetlo obleko tudi poštenost doma. Kako čudno je to nasprotje: oče prosi kruha ob cesti, hči pa hodi v svilo oblečena; ali mati je uboga dekla, hči pa nališpana gospodična.

Najpervo je treba na stariše vplivati, da otrokom ne dadó nič dragega. Ali ljubezen do otrok, ta je huda, ta je slepa, ta je velika zapegljivka. Ljubiti in ljubiti, to je razloček. Vprašam pa, ali ni ravno tako vesela hči siromaka, ki ima punico iz cunj, kakor bogatinova, ki jo ima od porcelana? Zakaj bi neki moral imeti bogatinov sin vse boljše, kot siromakov? Zato, ker ima njegov oče več denarja, se mi bo odgovorilo. — Kaj pa, če bi ga ne imel, potem bi pa moral njegov otrok s tem zadovoljen biti, s čemur je siromakov. In če bi moral biti potem, zakaj bi ne bil tudi sedaj? Oj, ti ljubi denar, ti vir vse sreče, pa tudi vse nesreče! Zarad tebe mora že terpeti toliko nedolžnih otrok. Ti si sveta vladár, pa tudi največi trinog svetá.

Čemu so otroku vse dragocenosti? Zató, da jih polomi in potare tako, kakor vse navadne stvari. Njegovo oko se navadi na njihov lesk in blesk, in tako se mu vcepi poželenje do denarja. Lepa reč je denar, pa tudi zmiraj potrebna reč, če tudi iz cunj, ali gerda so marsiktera sredstva, s katerimi si ga pridobiti skuša človek. Vsakdo zaničuje roparja, ki na cesti ustavi človeka, ter mu pobere ves denar s puško v roki; ali mnogo večega zaničevanja so vredni oni roparji, ki z rokavicami na rokah

in s prikloni vzemo denar, kateri jim človek sam da. Čuden napredek je to, da imamo v novejših časih tudi roparje v frakih.

Kakor sem že dejal, dekleta bi najlože pokazale svetu, da pod svetlo obleko ni samo poštenost doma. Naj govori pregovor, da obleka ne stori človeka, v sedanjosti je resnično, da ga le ona stori. Znabiti je bil ta pregovor resničen takrat, ko je bil iznajden; ali s časom se je izpremenil svet, in zato bi se moralo tudi spremeniti mnogo pregovorov. Dekleta bi pa najlože zopet temu staremu pregovoru podelile svojo veljavo, — če bi hotele. To je pa najhujše, ker nočejo. Pa tudi mnogi stariši nočejo tega, hči mora nališpana hoditi in sicer zató, da ložje vjame kacega ženina. In kako se povzdigujejo stariši in hčere nad tacimi, ki niso nališpani. Čuden, čuden je ta svet, in ni čuda, da stari ljudje vedno želé nazaj onih lepih starih časov.

Obernem se tedaj do mater, onih zvestih varhinj svojih hčera s dobromislečim opominjevanjem, naj zatirajo kolikor mogoče nagnenje do lišpanja, in naj ga še same ne pospešujejo. Ako ima njihova hči lepe telesne in duševne lastnosti, bo lahko tako dobila ženina; ako si ga bo pa pridobila z lišpom, bode postala nesrečna žena. Nesrečen bode pa tudi njen mož. In čemú nesrečo množiti na tem svetu, saj jo je že tako dovolj. Bolje je, da se hči nikdar ne omoži, kakor pa če bi bila nesrečna ona in njen mož celo življenje. (Dalje prih.)

Matej Ravnikar Poženčan.

Kar je mati pripovedovala, kar stara popevala, to je lično posnemal in v duhu narodnem opéval V. Vodnik ter za rojakom svojim Zakotnikom (P. Dismas a s. Elisabetha Carn. Schischkanus, alias Joseph Sakotneck — † 1793 — collegit ruri in plebe antiquissimas Carniolicas cantilenas etc. cf. Bibliotheca Carniol. 1862 pg. 16.) nabiral tudi sam narodne pesmi slovenske. O njegovi dobi so zaslovéle krasne narodne serbske; po Kraljedvorskem Rokopisu l. 1817/18 staročeske, in prav po njih vnet začne Fr. L. Čelakovský (r. 1799, u. 1852) na svetlo dajati narodne slovanske l. 1822 — 25 ter vzbujati rodoljube k njihovemu nabiranju in vzajemnemu priobčevanju. Na Slovence se v predgovoru k svojim slovanskim pesmam obrača na pr.:

„Šta Vi . . . Slavjani, koji prebivate na plodonosnih bréžinah Save i Drave i drugih méstih? Obdélavate li vi mukom zamuknuti polja vaša? Gonite li vi bez pèsamah na pašu stada vaša? Zar bez pèsamah sprovdjate danke života? Nalazilo bi se bez dvojimbe i kod vas pèsamah, nu neima koi bi ih tražio“. Istina, g. Čelakowski, prava istina! odgovarja mu Stanko Vraz nato. Mile naše sestre na Muri, gornjoj Dravi, i gornjoj Savi (o tima bo je govor) pévale su, i sveudilj jošter pévaju il